

<https://doi.org/10.15407/np.61.079>
УДК 323.234:342.571

Марат Закіров,

доктор політичних наук, доцент, завідувач відділу,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: marat65@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-4897-4325>

Світлана Закірова,

кандидат історичних наук, доцент, старший науковий співробітник,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: zakirovasvtl@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5396-7210>

**МОДЕРАЦІЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПЕТИЦІЙ
ЯК ПОЛІТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТА
КОМУНІКАЦІЇ ВЛАДИ І СУСПІЛЬСТВА**

У статті розглянуто функціональні особливості електронних петицій з точки зору взаємодії органів влади та громадянського суспільства. Авторами проведено аналіз впливу модерації електронних звернень на участь громадян у функціонуванні електронних петицій як політичного інструмента комунікації влади й суспільства. У дослідженні систематизовано представлено практику роботи системи електронних петицій до вищих органів влади в Україні та світі. Визначено, що рівень модерації електронних петицій може виступати причиною та індикатором збільшення чи зменшення активності використання громадянами електронних петицій.

Ключові слова: електронна петиція, політичний інструмент, комунікація, влада, суспільство.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій створив додаткові можливості в різних сферах життя людства. Важливим явищем сучасного світу стала поява електронних засобів комунікації за різними кластерами та рівнями соціально-політичного життя: влада – влада, неурядові установи – влада, громадяни – влада, неурядові установи – громадяни тощо. Новітні форми й можливості в способах взаємодії виступають логічним продовженням уже відомих інструментів політики, соціальних

зв'язків, державного керування. Деякі з цих інструментів політичного життя можуть виступати певним індикатором державної політики, ознакою її успішності чи віддзеркаленням невдоволення громадськості політичним курсом розвитку країни. Актуальним засобом сучасної взаємодії, співпраці та комунікації влади й суспільства виступають електронні петиції.

На сьогодні електронні петиції як офіційний інструмент політичного життя визнають понад 70 держав світу. Чим більше громадян і держав долучаються до створення та підписання електронних петицій, тим більш активно відбувається осмислення безпосередньо механізму дії електронних звернень. Функціонування сервісу електронних петицій спрямовано на створення для громадськості додаткових можливостей політичної участі в житті держави: підтримувати чи висловлювати точку зору на події в країні та світі, порушувати найбільш гострі питання для суспільного обговорення, давати оцінку діяльності владних інституцій.

Проблематику функціонування сервісів електронних петицій активно досліджують як зарубіжні, так і українські вчені. Сутність безпосередньо дефініції та загальні принципи електронних петицій у своїх роботах розглядають Я. Берг, Д. Карлстром, Т. Пейшото, Д. Шмідт. Інституційні проблеми та демократичні можливості міжнародних та національних систем електронних петицій у порівняльній перспективі аналізують Р. Лінднер, У. Рим, К. Бьоль, І. Мангуле, Р. Хаф. Особливості роботи порталів електронних петицій на державному та регіональному рівнях перебувають у науковому фокусі українських дослідників А. Константинівської, А. Ємельянової, С. Дерев'янка, С. Лобойка, Д. Хуткого, Л. Дончак, В. Мазура та ін. Проте різноманітність практики застосування та необхідність удосконалення нормативно-правового забезпечення й системних вимог до електронних петицій потребують подальшого наукового осмислення цього важливого інструмента політичного життя демократичних країн сучасного світу.

Метою статті є аналіз впливу модерації електронних звернень на участь громадян у функціонуванні електронних петицій як політичного інструмента комунікації влади й суспільства.

Термін «петиція» (*petitio*) з латинської перекладається як пошук, вимога, прохання. В українській юридичній енциклопедії петиція визначається як колективне письмове звернення громадян з того або іншого питання, яке подається здебільшого главі держави чи іншим органам державної влади та місцевого самоврядування [1, с. 639].

За визначенням Кембриджського словника, петицією вважається документ, який підписано значною кількістю людей, що вимагають певних дій від уряду чи іншого органу влади. Це джерело тлумачить петицію також і як офіційний лист до суду з проханням про порушення конкретного судового позову, натомість і таке визначення петиції не виходить за межі загального поняття петиції як інструмента звернення до офіційних органів влади [2].

Сутність петиційного звернення фактично не змінилася через різні можливі способи його подання, тож електронні петиції з правової точки зору не відрізняються від паперових. Ключовою особливістю електронних петицій є їх подання через офіційний вебпортал установи чи організації, до якої має намір звернутися автор.

Разом з тим К. Бьоль та У. Рим наголошують, що електронні петиції – це не просто технічна інновація, яка робить систему петицій більш зручною для користувачів. Важливим моментом є те, що процес подання петицій стає загальнодоступним і відкритим для більш активного залучення громадян [3].

В Україні функціонування електронних петицій регламентується рядом законодавчих актів, серед яких найважливішими є Закон України “Про звернення громадян” і Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції» [4].

В останньому зазначається, що електронна петиція є особливою формою колективного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування, яка подається та розглядається в особливому порядку, а саме: через офіційний вебсайт органу, якому вона адресована, або вебсайт громадського об’єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронної петиції. В українському законодавстві основними функціями електронних петицій виступає сприяння участі громадян у державних справах і покращення взаємодії й комунікації між органами державної влади та громадянським суспільством [5, с. 93].

Аналізуючи існуючу світову практику застосування електронних петицій, фахівці виокремлюють різні функціональні особливості цього важливого інструмента політичної комунікації влади й суспільства. Зокрема, шотландський дослідник Р. Хаф пропонує виділяти такі функції електронних петицій: забезпечення зв’язку між парламентом і громадянином; інформування про розроблення політики та контроль виконавчої влади; інструмент впливу на зміну політики [6]. Проте автор зазначає,

що ступінь, у якій петиції виконують кожну з означених функцій, істотно варіюється залежно від конкретних причин та обставин.

Відповідно до рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи (2009), основними функціями петицій вважається залучення громадян до процесу прийняття державних рішень, встановлення комунікації між владою та суспільством і здійснення контролю держави з боку громадянського суспільства [7].

Отже, головною метою функціонування системи електронних петицій у різних країнах світу є створення умов для широкого залучення громадян до керування державою через інструменти прямої чи представницької демократії.

Загалом у більшості держав світу законодавчі вимоги до функціонування цього інструмента соціально-політичної комунікації влади й суспільства приблизно однакові (див. таблицю [8]).

Як бачимо з наведених у таблиці даних, за основними показниками діяльності ресурсів електронних петицій українська практика в середньому відповідає світовим показникам і стандартам. Електронні петиції в нашій державі виступають яскравим інструментом віддзеркалення суспільних настроїв і громадської думки, тому тематика петицій, особливо тих, що набрали необхідну для відповіді кількість голосів, є показником актуальних та важливих проблем країни. Проведене дослідження показало, що петиції, які долають встановлений законодавством для подальшої роботи органу влади зі зверненням кількісний бар'єр голосів, завжди мають широку інформаційну кампанію. Організаторами такого інформаційного «супроводу» електронної петиції можуть виступати як її автори, так і підписанти, але головною метою такої кампанії є поширення в суспільстві відомостей про сутність створеної петиції, її мету, авторів чи кількість уже отриманих голосів.

Українські та зарубіжні дослідники висловлюють різні думки щодо можливостей збільшення результативності електронних петицій. Одним із суперечливих моментів функціонування електронних петицій є ступінь відкритості відповідного порталу та рівень модерації звернень. Метою модерації виступає попередня перевірка новоствореної петиції уповноваженою особою органу, до якого подається петиція, на відповідність її чинному законодавству.

Практика роботи системи електронних петицій до вищих органів влади в Україні і світі

Портал	США	Латвія	Велика Британія	Німеччина	Фінляндія	Європейський Союз	Україна
	petitions.whitehouse.gov	manabalss.lv	petition.parliament.uk	petitionen.bundestag.de	avoiministerio.fi	ec.europa.eu/citizens-initiative/public/welcome	https://petition.president.gov.ua
Хто може підписати	Будь-яка фізична особа віком від 13 років	Громадяни Латвії віком від 16 років	Піддані Великої Британії та резиденти	Будь-яка фізична особа, яка досягла повноліття	Будь-яка фізична особа, яка досягла повноліття	Комітет, до складу якого входять сім громадян із семи держав ЄС, що мають право голосу на виборах до Європарламенту, крім Європарламентарів	Громадяни України, які досягли повноліття

Продовження табл.

Хто розглядає	Адміністрація Президента США	Парламент	Органи державної влади за належністю	Бундестаг	Міністерство державної служби	Єврокомісія	Адміністрація Президента України
Термін збору підписів	Три місяці	Необмежено	До 12 місяців	Чотири тижні	Встановлює автор, але не більше 6 місяців	12 місяців	Три місяці
Кількість підписів	100 тис. 100 тис. (поступово збільшується з 2011 р., починаючи з 25 тис.)	10 тис.	100 тис.	50 тис.	50 тис.	1 млн підписів із семи держав ЄС	25 тис.
% від загальної чисельності населення	0,03%	0,5%	0,16%	0,06%	1%	0,2%	0,06%

Продовження табл.

Процес збору підписів	Через сайт Білого дому	Через сайти рядових громадських організацій	Через урядовий сайт	Через сайт бундестагу	Через державний сайт	Через сайт при Єврокомісії	Через сайт Президента
Ідентифікація	e-mail	e-mail та інтернет-банкінг	e-mail	e-mail	e-mail, банківський рахунок, мобільний телефон, фейсбук	Перевірка підписів національними урядами держав, громадяни яких підписалися під зверненням	e-mail, електронний підпис чи BankID

Продовження табл.

	<p>Пропозиція має набрати 150 підписів, перш ніж бути розміщеною на сайті. Існують заборони: образи, жарти, комерційні пропозиції</p>	<p>Премодерація пов'язана з ідентифікацією ініціаторів петицій та підписантів з реєстром громадян Латвії</p>	<p>Існує попередня перевірка (сім днів) до оприлюднення. Існують заборони: образи, жарти, комерційні пропозиції, предмет петиції не входить до компетенції уряду</p>	<p>Існує попередня перевірка до оприлюднення. Петиція, що не оприлюднена за недотримання вимог, розглядається як приватне звернення. Існують заборони: образи, жарти, комерційні пропозиції</p>	<p>Відсутня модерація та елементи захисту авторського права ініціаторів петиції</p>	<p>Існує попередня перевірка (два місяці) до оприлюднення на відповідність вимогам подання петиції та компетенції закладів Євросоюзу</p>	<p>Попередня перевірка пов'язана з ідентифікацією авторів і підписантів. Петиція, що не набрала необхідної кількості голосів, розглядається як звернення громадян. Існують заборони: образи, комерційні пропозиції</p>
<p>Модерація</p>							

Зокрема, А. Ємельянова зазначає, що в Україні не здійснюється додаткової перевірки повторюваних електронних петицій чи їх переадресації органу, у компетенції якого перебуває питання, що порушується в електронній петиції, хоча такою є практика багатьох країн світу, наприклад США і Великої Британії [9, с. 91].

Частина науковців підтримує думку, що активізація ширшої участі громадян і суспільних організацій у створенні петицій можлива через зменшення рівня модерації. Одним із шляхів досягнення цього завдання є збільшення анонімності учасників процесу – як авторів, так і підписантів електронних петицій. Натомість варто зазначити, що українське законодавство не дозволяє анонімності в процесі створення петиції. В Україні анонімні електронні петиції не розглядаються навіть під час проведення зовнішнього незалежного тестування учнями, а тим більше неможлива анонімність у зверненнях до вищих установ державної влади чи органів місцевого самоврядування.

Утім висновки щодо ролі анонімності в електронних петиціях спираються на практику країни, яка вважається однією з найбільш успішних у використанні цього інструмента комунікації влади та громадян. Зокрема, Я. Берг, який провів ґрунтовний аналіз понад 200 електронних петицій у Фінляндії, вважає, що анонімність виступає певною детермінантою участі громадян у створенні й підписанні електронних петицій [10]. На його думку, анонімність підвищує рівень підтримки електронних петицій, зменшуючи перестороги підписантів щодо можливих переслідувань через власні оприлюднені політичні переконання або якщо громадяни не впевнені в мотивації ініціатора петиції, що породжує сумніви підписанта щодо серйозності електронних петицій.

Разом з тим Я. Берг вважає, що анонімність підписів може бути й результатом недостатньо якісної підготовки конкретної петиції, тому якої підписанти вважають актуальною та такою, що заслуговує на увагу влади, для чого й підписують звернення. Автор констатує, що чим більш чітко й аргументовано викладено вимогу електронної петиції, тим менша частка анонімних підписантів. Отже, анонімні петиції створюють необхідну підготовчу роботу в демократичному суспільстві, актуалізуючи та висвітлюючи проблемні питання. Натомість у разі появи краще підготовленої петиції з аналогічним питанням особа готова підтримати її неанонімно [10].

Водночас знижувати ефективність електронних петицій як інструмента політичної взаємодії влади та суспільства може й недостатній рівень попередньої модерації звернень. В українських реаліях зазначена

проблема проявляється в тому, що частина петицій, які можна подавати на портали вищих органів державної влади, створюється одними й тими ж авторами з одного й того ж питання. Інколи взагалі використовується практика прямого копіювання тексту звернення. Таким чином створюється певне уявлення про високу актуальність поставленої у зверненні проблеми, оскільки за кількісними показниками на порталі їй присвячено ряд петицій. З іншого боку, відбувається розмивання суспільної уваги та неможливість акумулювання підписів усіх прихильників вирішення поставленого питання, оскільки частина «недосвідчених» підписантів, не вдаючись у подробиці (як-от: автор, дата складання, кількість уже отриманих голосів), віддають свій голос за одну з декількох петицій. Таким чином, особа вважає, що її голос враховано в суспільному запиті до влади щодо розв'язання визначеної проблеми (чим, по суті, є електронна петиція), але на практиці питання, яке зазначено в електронному зверненні, втрачає шанс отримати максимальну кількість голосів.

Зауважений нами аспект недостатнього рівня модерації електронного звернення може мати різні причини. До появи однакових за змістом електронних петицій може призвести свідома діяльність певного кола осіб, які фактично створюють додаткові петиції з метою не допустити, аби конкретне звернення набрало необхідну кількість голосів. Для розв'язання зазначеної проблеми на місцевому рівні передбачено спеціальні запобіжники. Зокрема, на порталах окремих міст України (Київ, Вінниця, Ужгород, Кропивницький, Слов'янськ, Кременчук, Дружківка, Торецьк та ін.) нормативно передбачено неможливість оприлюднення однакових за змістом петицій, на підтримку яких триває збір підписів.

Аналогічний досвід існує і в міжнародній практиці. Наприклад, положення про петиції в англійському Бристолі містить норму про те, що петиція може бути недопущена до збору підписів, якщо вона дублює вже існуючу петицію, яка підтримує однаковий результат з того ж питання. Також петицію не буде оприлюднено, якщо вона повторно створюється протягом шести місяців після того, як інша петиція стосувалася того ж питання. За прийняття рішення щодо допуску звернення до збору підписів відповідає спеціальний публічний службовець офісу порталу електронних петицій [11, с. 3].

Крім того, на «технологічний» крок появи петицій-копій можуть вдаватися під час політичних чи інформаційних кампаній, оскільки аналогічну практику реєстрації, наприклад кандидатів з однаковими прізвищем і навіть ініціалами, доволі широко розповсюджено під час підготовки та проведення виборів різного рівня. Зокрема, автор петиції про місце

технікумів і коледжів у системі освіти України, адресованої Президентові України, Д. Довгань констатує, що після реєстрації її звернення стали з'являтися «двійники» – звернення зі схожим змістом. На думку авторки петиції, це могло бути наслідком широкого розголосу проблеми і в такий спосіб люди хотіли її підтримати. Або ж це цілеспрямована кампанія, щоб відтягнути та розпорошити голоси від основної петиції. Проте після подання петиції, зазначає Д. Довгань, з освітянами почали провадити конструктивніший діалог [12].

Іншою причиною розпорошення голосів громадян може бути системний недолік умов роботи серверів електронних петицій, які не можуть блокувати звернення з повністю однаковим змістом або від одних і тих же авторів. На сьогодні система може заблокувати лише таку петицію, текст якої виходить за межі правового поля. За українським законодавством у змісті електронної петиції забороняються: заклики до повалення конституційного ладу України; заклики до порушення територіальної цілісності України; заклики до вчинення терористичних актів; пропаганда війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової та релігійної ворожнечі; посягання на права і свободи людини; інформація, що принижує честь та гідність, права й законні інтереси осіб; матеріали і висловлювання, що представляють загрозу національним інтересам та національній безпеці України; матеріали порнографічного й сексуального характеру; передвиборні матеріали, комерційні та рекламні матеріали [4]. Тобто якщо зміст електронної петиції не підпадає під зазначений перелік забороненого контенту, то блокування її розміщення на порталі відповідного державного органу є протиправною дією.

Незалежно від причин походження проблеми наслідки від розміщення петицій-копій однакові – звернення не набирає необхідної кількості голосів для розгляду органом влади, до якого воно подавалося, і не потрапляє до порядку денного владної установи. Натомість зазначена в петиції проблема може продовжувати залишатися в колі громадського й суспільного обговорення, що спричиняє подання нових петицій аналогічного змісту.

Важливим завданням функціонування системи електронних петицій є залучення до обговорення політичного порядку денного в державі або регіоні (залежно від рівня подання звернення) якомога більшої кількості учасників – як суспільних і громадських організацій, так і окремих громадян, що забезпечуватиме демократичність політичного розвитку країни. Утім досягнення цього завдання може бути тривалим процесом.

Так, за даними експертного опитування представників громадянського суспільства, бізнесу та органів державної влади, проведеного лабораторією Центру розвитку інновацій НаУКМА на початку функціонування системи у грудні 2015 р., 74% представників активної громадськості були схильні користуватися сервісом е-петицій як інструментом е-демократії. Натомість лише 26,3% від загального населення України знали про запровадження сервісу е-петицій і висловили готовність користуватися ним у майбутньому [13].

Також широкі верстви української громадськості не так часто долучаються до створення й підписання петицій через непростий і доволі вимогливий процес подання електронного звернення (електронний підпис, BankID). Фактично за період існування системи електронних звернень з'явилася категорія «професійних» ініціаторів-авторів і підписантів, що мають «свої» теми, які відслідковують нові петиції на відповідних вебпорталах, підписують їх і просувають ідеї поширення в ЗМІ, соціальних мережах тощо.

Наприклад, з моменту створення порталу електронних петицій на сайті Президента України у 2015 р. на ньому зареєстровано 36 петицій з вимогою ратифікації Україною Римського статуту. Найбільшу кількість підписів – 19 тис. 703 з необхідних 25 тис. – зібрала перша петиція, зареєстрована 29 серпня 2015 р., більшість інших не отримали і 100 підписів. Але варто зазначити, що серед 36 оприлюднених петицій 24 звернення ініціював один і той же автор. Із цих 24 петицій 22 мають абсолютно однаковий зміст, ідентичні назви та обґрунтування звернення. Тільки в березні 2021 р. на відповідному порталі оприлюднено п'ять таких електронних петицій автора [14].

Серед підписантів зазначених петицій також зустрічається багато одних і тих же осіб. Це, безумовно, свідчить про те, що частина громадян є досвідченими користувачами вебпорталу електронних петицій і здатні знайти необхідну їм петицію серед багатьох інших. Вони дійсно вболівають за розв'язання порушеної в петиції проблеми та намагаються долучитися до донесення до влади її важливості з точки зору громадськості. Проте, як ми вже зазначали раніше, велика кількість однакових петицій розпорошує увагу «недосвідчених» підписантів, голоси яких практично втрачаються через те, що вони розподілені між численними ідентичними зверненнями.

Ми жодним чином не виступаємо проти безпосередньо ідеї зазначеної вище петиції – підписання Україною статуту Міжнародного кримінального суду в Гаазі (Римський статут) і також вважаємо, що наша

держава має приєднатися до 123 країн, що ратифікували Римський статут та стали повноправними членами МКС. Натомість такий спосіб реєстрації численних ідентичних електронних петицій створює уявлення певного «петиційного спаму», що не додає вагомості ані дійсно важливій темі звернення, ані суспільному авторитету безпосередньо механізму функціонування електронних петицій.

Саме на цей аспект звертали увагу й парламентарі під час роботи над законопроектом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо перетворення електронних петицій в ефективний механізм комунікації влади й суспільства)». У пояснювальній записці до нормативно-правового документа вони зазначали, що через можливості дублювання змісту петицій та неможливості сумування голосів за аналогічними петиціями багато реальних суспільних проблем не можуть бути почуті. В обґрунтуванні необхідності прийняття відповідного проекту закону наголошується, що через поступову дискредитацію цього механізму та відповідну зневіру людей дедалі менше громадян звертається до ресурсу електронних петицій [15].

Не поділяючи думку авторів законопроекту про те, що в Україні зменшується кількість громадян – учасників петиційного процесу, ми погоджуємося з їхньою оцінкою можливої дискредитації такими діями безпосередньо інструмента петиції. Законодавцям і розробникам системи електронних петицій, на нашу думку, потрібно вдосконалити створений алгоритм подання та реєстрації петицій, аби прихильники звернень були впевнені, що їхній підпис не стане марним.

Отже, підсумовуючи проведені дослідження, треба зазначити, що рівень модерації електронних петицій може виступати як причиною, так і індикатором збільшення чи зменшення активності використання громадянами цього важливого інструмента політичної взаємодії влади й суспільства. Сучасний світ потребує прозорості будь-яких політичних дій, тож тенденцію до знеособлення авторів петицій можна вважати певним чином відповіддю на такий тренд. Більшість країн вимагає авторизації та підтвердження особи через систему банкінгу чи іншим офіційно підтвердженим чином, особливо коли звернення подається до вищих органів державної влади. Натомість пошук консенсусу щодо анонімності чи відкритості підписантів та ініціаторів петицій має стимулювати і громадян, і владу до подальшого розвитку сервісу електронних петицій. Навіть у тих випадках, коли питання, що міститься в оприлюдненій петиції, не викликало широкої підтримки громадян і не набрало необхідної для подальшого розгляду кількості голосів, його наявність

в інформаційному просторі спричиняє додаткову увагу до поставленої проблеми. Частина актуальних за проблематикою петицій знову й знову з'являється на відповідних порталах, а політичні гравці мають можливість враховувати зацікавленість суспільства у розв'язанні конкретних проблем під час формування політичних платформ, програм, інформаційних кампаній. Таким чином, одне з головних завдань електронних петицій досягнуто – питання, якого стосувалася петиція, потрапило до порядку денного роботи державних чи місцевих органів влади або політичних груп, партій, об'єднань.

П'ятирічний досвід реалізації системи електронних петицій в Україні свідчить, що критичне ставлення до електронних петицій частини суспільства викликано загальними завищеними очікуваннями щодо можливостей електронних петицій. Натомість варто розуміти, що електронна петиція – це не нормативний документ на стадії законотворчого процесу чи судове рішення, яке набрало юридичної сили. Це інструмент політичної демократії, механізм якої дає владі та суспільству змогу налагодити комунікацію і взаємодію. І як будь-яка система сервіс електронних петицій має постійно розвиватися і вдосконалюватися для досягнення найкращого результату.

Світова та українська практика функціонування сервісу електронних петицій доводить, що важливе значення для оцінювання ефективності електронних петицій має просторовий аспект і рівень владної інституції, до якої спрямовано звернення. Електронні петиції до місцевих органів влади демонструють більшу результативність через наближення громадян до представників влади, з одного боку, а з іншого – знання місцевих проблем і створення варіантів для їх розв'язання. Тож перспективним напрямом наукових досліджень сфери застосування електронних петицій виступають аналіз можливостей та ефективності роботи місцевих порталів електронних петицій, особливості звернень до відповідних органів влади за якісними й кількісними показниками, наявність зворотного зв'язку з авторами петицій.

Список бібліографічних посилань

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : Юрид. думка, 2012. 1020 с.
2. Petition. *Cambridge Dictionary*. URL: <https://ejournals.vdu.lt/index.php/LawReview/article/view/2264/1534>.
3. Böhle K., Riehm U. E-Petition Systems and Political Participation: About

Institutional Challenges and Democratic Opportunities. *First Monday*. 2013. Vol. 18. № 7. <https://doi.org/10.5210/fm.v18 i7.4220>.

4. Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції : Закон України. 2015. *Верховна Рада України. Законодавство України : вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/577-19/paran2#Text>.

5. Константинівська А. Електронна петиція як ефективний інструмент політичної участі громадян. *Епістемологічні дослідження в філософії, соц. і політ. науках*. 2018. № 1 (1–2). С. 89–95. <https://doi.org/10.15421/341809>.

6. Richard Hough. Do Legislative Petitions Systems Enhance the Relationship between Parliament and Citizen? *The Journal of Legislative Studies*. 2012. Vol. 18, issue 3–4. pp. 479–495. <https://doi.org/10.1080/135-72334.2012.706057>.

7. Константинівська А. А як у них? Електронна петиція. *Громад. мережа «ОПОРА»*. 2018. 2 серп. URL: <https://rada.oporua.org/analityka/a-iaak-u-nykh/23276-a-iaak-u-nykh-elektronna-petytsiia>.

8. Закірова С. Електронні петиції в Україні: становлення системи та механізм дії. *Громад. думка про правотворення*. 2015. № 16. С. 18–24. URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1576:elektronni-petitsiji-v-ukrajini-stanovlennya-sistemi-ta-mekhanizm-iji&catid=8&Itemid=350.

9. Смелянова А. Аналіз правової регламентації права на петиції у конституціях європейських країн. *Зб. наук. пр. Харків. нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди. Право*. 2016. Вип. 25. С. 85–93. <http://doi.org/10.5281/zenodo.400389>.

10. Berg J. The dark side of e-petitions? Exploring anonymous signatures. *First Monday*. 2017. Vol. 22. № 2. <https://doi.org/10.5210/fm.v22 i2.6001>.

11. Е-петиції: стандарти та практики е-петицій у деяких державах – членах Ради Європи. Аналітична довідка. *Офіс Ради Європи в Україні*. 2019. 20 серп. URL: <https://rm.coe.int/coe-research-on-e-petitions-in-europe-research-parts-1-2/16809 b7672>.

12. Гордієнко Т. Сайт електронних петицій: «Пульт керування країною з дивану» чи конкурс гумору? *MediaSapiens*. 2016. 19 верес. URL: <https://ms.detector.media/zakonodavstvo/post/17452/2016-09-16-sayt-elektronnykh-petytsiy-pult-keruvannya-krainoyu-z-dyvanu-chy-konkurs-gumoru>.

13. Смелянова А. Е-петиція: бюрократія чи демократія? *ЛІГА. Блоги*. 2016. 25 листоп. URL: https://blog.liga.net/user/aemelyanova/article/25016#_ftn2.

14. Електронні петиції. Офіційне інтернет-представництво Президента

України. URL: https://petition.president.gov.ua/search?sort=date&order=desc&search_form=basic&text=%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%82&page=2.

15. Проект закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо перетворення електронних петицій у ефективний механізм комунікації влади і суспільства)». 2017. *Верховна Рада України. Законодавство України : вебпортал*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62150.

References

1. Shemshuchenko, Yu. S. (Ed.). (2012). *Velykyi entsyklopedychnyi yurydychnyi slovnyk* [Large encyclopedic legal dictionary]. Kyiv [in Ukrainian].

2. Petition. *Cambridge Dictionary*. Retrieved from <https://ejournals.vdu.lt/index.php/LawReview/article/view/2264/1534> [in English].

3. Böhle, K., Riehm, U. (2013). E-Petition Systems and Political Participation: About Institutional Challenges and Democratic Opportunities. *First Monday*, 18 (7). <https://doi.org/10.5210/fm.v18i7.4220> [in English].

4. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy “Pro zvernennia hromadian” (shchodo elektronnoho zvernennia ta elektronnoi petytsii)» [About modification of the Law of Ukraine «About the address of citizens» (concerning the electronic address and the electronic petition)]. (2015). *Verkhovna Rada Ukrainy: vebsait – Verkhovna Rada of Ukraine: website*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/577-19/paran2#Text> [in Ukrainian].

5. Konstantynivska, A. (2018). Elektronna petytsiia yak efektyvnyi instrument politychnoi uchasti hromadian [Electronic petition as an effective tool for political participation of citizens]. *Epistemolohichni doslidzhennia v filosofii, sotsialnykh i politychnykh naukakh – Epistemological Studies in Philosophy, Social and Political Science*, 1(1–2), 89–95. <https://doi.org/10.15421/341809> [in Ukrainian].

6. Hough, R. (2012). Do Legislative Petitions Systems Enhance the Relationship between Parliament and Citizen? *The Journal of Legislative Studies*, 18(3–4), 479–495. <https://doi.org/10.1080/13572334.2012.706057> [in English].

7. Konstantynivska, A. (2018). A yak u nykh? Elektronna petytsiia [And how are they? Electronic petition]. *Hromadianska merezha OPORA – Civic Network OPORA*. Retrieved from <https://rada.oporaua.org/analitika/a-ia-k-u-nykh/23276-a-ia-k-u-nykh-elektronna-petytsiia> [in Ukrainian].

8. Zakirova, S. (2015). Elektronni petytsii v Ukraini: stanovlennia systemy ta mekhanizm dii [Electronic petitions in Ukraine: formation of the system and mechanism of action]. *Hromadska dumka pro pravotvorennia – Public Opinion on Lawmaking*, 16, 18–24. Retrieved from http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1576:elektronni-petitsiji-v-ukrajini-stanovlennya-sistemi-ta-mekhanizm-iji&catid=8&Itemid=350 [in Ukrainian].

9. Yemelianova, A. (2016). Analiz pravovoi rehlementatsii prava na petytsii u konstytutsiakh yevropeiskykh krain [Analysis of the legal regulation of the right to petition in the constitutions of European countries]. *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. H. S. Skovorody. Pravo – Collection of Scientific Works of Kharkiv National Pedagogical University named after GS Skovoroda. Law*, 25, 85–93. <http://doi.org/10.5281/zenodo.400389> [in Ukrainian].

10. Berg, J. (2017). The dark side of e-petitions? Exploring anonymous signatures. *First Monday*, 22 (2). <https://doi.org/10.5210/fm.v22.i2.6001> [in English].

11. E-petytsii: standarty ta praktyky e-petytsii u deiakykh derzhavakh-chlenakh Rady Yevropy. Analychna dovidka [E-petitions: standards and practices for e-petitions in some Council of Europe member states. Analytical reference]. (2019). *Ofis Rady Yevropy v Ukraini – Council of Europe*. Retrieved from <https://rm.coe.int/coe-research-on-e-petitions-in-europe-research-parts-1-2/16809b7672> [in Ukrainian].

12. Gordienko, T. (2016). Sait elektronnykh petytsii: «Pult keruvannia krainoiu z dyvanu» chy konkurs humoru? [Site of electronic petitions: «Remote control of the country from the couch» or a humor contest?]. *MediaSapiens*. Retrieved from <https://ms.detector.media/zakonodavstvo/post/17452/2016-09-16-sayt-elektronnykh-petytsiy-pult-keruvannya-krainoyu-z-dyvanu-chy-konkurs-gumoru> [in Ukrainian].

13. Yemelianova, A. (2016). E-petytsiia: biurokратиia chy demokratiia? [E-petition: bureaucracy or democracy?]. *LIHA. Blohy – LEAGUE. Blogs*. Retrieved from https://blog.liga.net/user/aemelyanova/article/25016#_ftn2 [in Ukrainian].

14. Electronic petitions. Official Internet Representation of the President of Ukraine. Retrieved from https://petition.president.gov.ua/search?sort=date&order=desc&search_form=basic&text=%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%82&page=2 [in Ukrainian].

15. Proiekt Zakonu «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh

aktiv Ukrainy (shchodo peretvorennia elektronnykh petytsii u efektyvnyi mekhanizm komunikatsii vlady i suspilstva)» [Draft Law «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine (Concerning the Transformation of Electronic Petitions into an Effective Mechanism of Communication between the Government and Society)»]. (2017). *Verkhovna Rada Ukrainy: vebсайт – Verkhovna Rada of Ukraine: website*. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62150 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 29.03.2021.

Marat Zakirov,

Dr. Sci. (Political Science), Associate Professor, Head of Department,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

3 Holosiivskiy Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: marat65@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-4897-4325>

Svitlana Zakirova,

PhD (History), Associate Professor, Senior Researcher,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine,

3 Holosiivskiy Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: zakirovasvtl@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5396-7210>

The Moderation of Electronic Petitions as a Political Tool for the Communication between Government and Society

The article considers the functional features of electronic petitions in terms of interaction between government and civil society. The authors analyze the impact of moderation of electronic appeals on the participation of citizens in the functioning of electronic petitions as a political tool for communication between government and society. The article presents the practice of the system of electronic petitions to higher authorities in Ukraine and the world in systematic way. It is noted, that in most countries of the world there are approximately the same legal requirements for the functioning of this instrument of socio-political communication between government and society.

An important task of the e-petitions system is to involve as many participants as possible in discussion of the political agenda in the country or region (depending on the level of submission), both public and non-governmental organizations and individuals, and it will ensure democratic political development. It is determined, that the level of moderation of electronic petitions can be a reason and an indicator of increasing or decreasing the activity of citizens using electronic petitions. Decreased effectiveness of e-petitions as a tool for political interaction between government and society may lead to an insufficient level of prior moderation of appeals. In Ukrainian reality,

it is manifested in the creation of numerous petitions with the same content, resulting in a blurring of public attention and the inability to accumulate signatures of all supporters of the issue, which generally harms the public authority of the mechanism of electronic petitions. In Ukraine, at the regional level, in some cities, the norm is provided for the impossibility of publishing the same content of petitions, in support of which the collection of signatures continues. At the same time, the excessive level of moderation of electronic petitions creates additional obstacles for more active citizens' participation.

Keywords: electronic petition, political instrument, communication, power, society.